

ŚWIAT ANIOŁÓW

Visio beatifica

W jednym z fragmentów swojego listu skierowanego do chrześcijańskiej wspólnoty w Efezie, św. Paweł Apostoł pisze o najgłębszym powołaniu, jakie rysuje się przed autentycznymi uczniami Jezusa Chrystusa – tymi, którzy dzięki przyjęciu Bożego miłosierdzia porzucają hołdowanie żądom ciała i dostępują łaski zbawienia. Owym powołaniem jest nowe życie w Chrystusie, a sam św. Paweł, próbując oddać jego szczególny wymiar, pisze o zasiadaniu na wyżynach niebieskich, którego doświadczają wskrzeszeni mocą Bożej łaski ze śmiertelnych otchłani grzechu chrześcijanie. „Łaską bowiem – podkreśla Apostoł – jesteście zbawieni przez wiarę. A to pochodzi nie od was, ale jest darem Boga” (Ef 2, 8). Kluczową rolę w tym fragmencie pełni grecki termin *charis* – łaska. We współczesnej teologii oznacza on przede wszystkim zniżającą się, osobową, absolutnie niezasłużoną przychylność Boga względem rozumnego stworzenia, która realizuje się w swoich skutkach jako samoudzielenie się Boga¹. Jest to więc nadprzyrodzony dar – forma Bożego życia w tym, który go przyjmuje – i jako najwyższy wyraz dokonującego się między Stwórcą a stworzeniami dialogu miłości, dopełnia i uwzniośla ich naturalną kondycję, wynosząc ją do doskonalszego sposobu bytowania². W swojej istocie łaska jest więc szczególną postacią współistnienia z Bogiem, które w najpełniejszej i najdoskonalszej postaci staje się uczestnictwem w Bożej naturze, czyli – dla stworzenia – niebem: stanem *uszcęśliwiającego widzenia Boga (visio beatifica)*. Konsekwencją takiego widzenia jest nie tylko niekończąca się, niewysłowiona radość, ale także przeogromna wiedza, która nie pochodzi już w stworzeniu z jego naturalnych zdolności poznawczych, lecz jest w nim dziełem miłości samego Boga, gdy Ten, w doskonałym akcie samoudzielenia, mocą swojej absolutnie wolnej decyzji, odsłania przed zjednoczonymi z sobą stworzeniami najgłębsze i niepojmowalne w porządku ich natury tajemnice. Taki właśnie stan widzenia uszcęśliwiającego jest udziałem aniołów i świętych w niebie i tego rodzaju poznanie – poznanie poprzez łaskę – stanowi drugie źródło szczególnej, przebogatej wiedzy bytów anielskich.

W swojej *Sumie teologicznej* św. Tomasz z Akwinu w następujący sposób charakteryzuje owo poznanie poprzez łaskę, które w uszcęśliwiającym widzeniu Boga w tak niezwykle sposób wydoskonała niewyobrażalnie dla człowieka wzniosłą wiedzę aniołów: „Aniołowie – pisze św. Tomasz – mają dwojakie poznawanie: Pierwsze, naturalne; nim to poznają rzeczy bądź przez swoją istotę, bądź poprzez wrodzone formy poznawcze. I tym poznawaniem aniołowie nie mogą poznawać tajemnic łaski; wszak owe tajemnice zależą od gołej woli Boga (...). Ale jest u nich jeszcze inne poznawanie: to mianowicie, które stanowi ich szczęście; nim to widzą Słowo i rzeczy w Słowie. Otóż dzięki temu widzeniu poznają tajemnice łaski; wszelako nie wszystkie i nie wszyscy jednakowo, ale według tego, jak Bóg zechciał im je objawić”³. O tym, jak wielkim darem jest to uszcęśliwiające widzenie Boga w niebie, darem – co trzeba podkreślić – udzielonym nie tylko aniołom ale i świętym, którzy bezpośrednio po śmierci lub po okresie czyśccowego wydoskonalenia w miłości dostępują zjednoczenia z Bogiem, świadczą chociażby słowa św. Alojzego Gonzagi, zalecającego już tu, w życiu doczesnym, czerpanie wzoru z życia aniołów i otwartość na przyjęcie Bożych

¹ Por. K. Rahner, H. Vorgrimler, *Mały słownik teologiczny*, tłum. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1996, s. 254.

² Por. R. E. Rogowski, *ABC teologii dogmatycznej*, oprac. S. J. Stasiak, R. Zawila, A. Małachowski, wyd. 4, Wrocław 1999, s. 295.

³ Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłumaczenie i komentarze P. Belch, Londyn 1978, t. 4, s. 208-209, I, 57, 5.

darów. Albowiem, jak podkreśla św. Alojzy, skoro „On im tak obfite łaski darował, niechaj za ich wstawieniem użyczy i tobie łaski naśladowania ich pokory, miłości, czystości; abyś tu na ziemi wiódł życie anielskie i stał się godnym kiedyś w górnej krainie być podobnym do aniołów i wraz z nimi rozkoszować się błogosławionym oglądaniem Boga”⁴. Trzeba przy tym jednak zauważyć – i zwraca na to uwagę w cytowanym wyżej fragmencie św. Tomasz z Akwinu – że poznanie tajemnic, które Bóg w porządku łaski pragnie odsłonić przed aniołami, nie wszystkim z nich jest dane w takim samym stopniu. Św. Tomasz wyjaśnia to w następujący sposób: „Wyżsi aniołowie, wpatrując się bystrzej niż inni w mądrość Bożą, widzeniem tym poznają więcej tajemnic i wznioślejszych, które z kolei ujawniają niższym – oświecając ich; niektóre z tych tajemnic poznali tą drogą już na początku swojego stworzenia; o innych bywają pouczeni z czasem – stosownie do potrzeb spełnianych przez nich poselstw”⁵. Widać zatem wyraźnie, że w przekonaniu Doktora Anielskiego, różnice w naturalnych zdolnościach poznawczych, które pozwalają wyodrębnić aniołów wyższych – posiadających większą doskonałość – i aniołów niższych, warunkują również sposób przyjmowania przez nich łaski Bożych objawień. Wyżsi aniołowie przyjmują je w większym zakresie i bardziej bezpośrednio, niżsi – w mniejszym zakresie i dlatego częściowo również pośrednio, dzięki pouczeniu ze strony tych, którzy dzięki większej doskonałości swojej natury poznanie Bożych tajemnic posiadli w większym stopniu. Taka jest ogólna reguła, ale – o czym pośrednio wspomina również św. Tomasz – są od niej wyjątki, a mianowicie wolna wola Boga, która ze szczególnych względów może w porządku łaski bezpośrednio udzielić nadzwyczajnego poznania jakiejś wybranej tajemnicy aniołowi niższemu, poznania przewyższającego nawet tę wiedzę, jaką o danej tajemnicy posiadli aniołowie wyżsi. Św. Tomasz tłumaczy to na przykładzie tajemnicy Wcielenia. Ogólnie, tajemnica ta, jak pisze, „wszystkim aniołom została objawiona na samym początku ich szczęśliwości. Jest ona bowiem jakby ogólną zasadą, do której zmierzają”⁶. Natomiast dodaje również, że co do szczegółowych okoliczności jej realizacji „nie wszyscy aniołowie byli od początku o wszystkim powiadomieni; niektórzy nawet – i to wyżsi (...) – dopiero później dowiedzieli się o tym (...). Wszystko, czego prorocy drogą objawienia dowiedzieli się o tajemnicach łaski, zostało objawione aniołom, i to o wiele doskonalej”⁷.

W ten sposób uszczęśliwiające widzenie Boga, jako skutek zanurzenia w świetle Bożej chwały, sprawia w aniołach ponadnaturalne poznanie Boga poprzez łaskę. Te dwa źródła anielskiej wiedzy – natura i łaska – zjednoczone w harmonijnym współistnieniu powodują, że ostatecznie, aniołowie, jako byty stworzone przez Boga, zachwycają swoim pięknem, potęgą, majestatem i mądrością. Jednocześnie jednak owe dwa sposoby poznania odsłaniają jeszcze jedną prawdę o fascynującym świecie tych niebiańskich duchów. Ze względu na istniejące między nimi różnice – przede wszystkim na różnice w naturalnych zdolnościach poznawczych, a zatem na stopień doskonałości ich natury – istnieje także wśród aniołów szczególna bytowa hierarchia...

Aleksander Bańka

⁴ A. Gonzaga, *Świat aniołów*, red. i kom. H. Oleschko, Kalwaria Zebrzydowska 2001, s. 31.

⁵ Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, dz. cyt., s. 209, I, 57, 5.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.